

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مختصر زبان عربی

ویژه دانشجویان حقوق برای آشنایی با زبان عربی

تألیف:

رضا رحیمی دهنسوری

انتشارات چتر دانش

سرشناسه : رحیمی دهسوری، رضا، ۱۳۶۶ -
 عنوان و نام پدیدآور : مختصر زبان عربی ویژه دانشجویان حقوق برای آشنایی با
 زبان عربی / تالیف رضا رحیمی دهسوری.
 مشخصات نشر : تهران: چتر دانش، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۱۳۱ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۴۲-۷
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : چاپ دوم.
 موضوع : زبان عربی -- راهنمای آموزشی (عالی)
 موضوع : زبان عربی -- صرف و نحو -- راهنمای آموزشی (عالی)
 رده بندی کنگره : PJ۶۲۰۳/۳۵م۳ ۱۳۹۴ :
 رده بندی دیویی : ۴۹۲/۷۵۰۷۶ :
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۶۷۶۲۸ :

نام کتاب : مختصر زبان عربی
 ویژه دانشجویان حقوق برای آشنایی با زبان عربی
 ناشر : چتر دانش
 تألیف : رضا رحیمی دهسوری
 نوبت و سال چاپ : چهارم - ۱۴۰۰
 شمارگان : ۱۰۰۰
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۴۲-۷
 قیمت : ۸۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

تقدیم به

برادر گذشته ام حجت الاسلام و المسلمین علی رحیمی که
در آغازین گام های این مسیر

همراه و یاورم بود

فهرست

فصل اول: کلیات ۱۲

۱. نمودار کلی دسته بندی صرف و نحو در زبان عربی ۱۲
۲. تعریف کلمه و اقسام آن ۱۳
۳. انواع حرکات ۱۴
۴. انواع اعراب ۱۵
۵. انواع جمله ۱۷
۶. تجزیه و ترکیب اسم، فعل، جمله ۱۸
۷. حروف اصلی و زائد ۱۸
۸. ابنیه کلمه ۱۹
۹. شیوه تشخیص وزن کلمه ۲۰

فصل دوم: فعل ۲۲

۱. کلیات ۲۲
۲. تصریف فعل ماضی ۲۳
۳. تصریف فعل مضارع ۲۴
۴. تصریف فعل امر ۲۵
۵. ثلاثی و رباعی ۲۷
۶. مجرد و مزید ۲۷
- ۱-۶. اوزان ثلاثی مجرد ۲۸
- ۲-۶. اوزان ثلاثی مزید ۲۹
- ۳-۶. معانی ابواب ثلاثی مزید ۳۰
۷. لازم و متعددی ۳۱
۸. معلوم و مجهول ۳۲
۹. معرب و مبنی ۳۳
۱۰. صحیح و معتل ۳۶
- ۱-۱۰. اعلال ۳۸
- ۱-۱۰-۱. مثال ۳۹

- ٢-١-١٠. اجوف..... ٤١
- ٣-١-١٠. ناقص..... ٤٣
- ٤-١-١٠. لفيف..... ٤٦
١١. مُؤَكَّد و غير مُؤَكَّد..... ٤٨

فصل سوم: اسم..... ٥٢

١. مصدر..... ٥٤
٢. معرفه و نكره..... ٥٦
- ١-٢. اسم اشاره:..... ٥٦
- ٢-٢. اسم موصول..... ٥٧
- ٣-٢. ضمائر..... ٥٨
- ١-٢-٣. ضمائر متصل مرفوع..... ٦٠
- ٢-٣-٢. ضمير متصل منصوب و مجرور..... ٦٠
- ٣-٢-٣. ضمائر منفصل مرفوع..... ٦١
- ٣-٢-٤. ضمائر منفصل منصوب..... ٦١
- ٢-٤. اضافه..... ٦٢
٣. معرب و مبنی..... ٦٤
٤. جامد و مشتق..... ٦٦
- ١-٤. اسم فاعل..... ٦٦
- ٢-٤. اسم مفعول..... ٦٧
- ٣-٤. اسم تفضيل..... ٦٧
- ٤-٤. اسم آلت (ابزار)..... ٦٧
- ٤-٥. اسم مبالغه..... ٦٨
- ٤-٦. صفت مشبّهه..... ٦٨
- ٧-٤ و ٨-٤. اسم زمان و مكان..... ٦٨
٥. تأنيث و تذكير..... ٦٩
٦. مفرد و مثنى و جمع..... ٧٠
٧. اسم مصغّر و منسوب..... ٧٣

۷۶	..... عدد	۸
۷۶	..... عدد اصلی	۸-۱
۷۸	..... عدد ترتیبی	۸-۲
۸۰	..... فصل چهارم: حرف	
۸۱	..... حروف عامل	۱
۸۶	..... حروف غیر عامل	۲
۹۰	..... فصل پنجم: جمله [فعلیه و اسمیه]	
۹۱	..... جمله اسمیه	۱
۹۱	..... ۱- انواع خبر	۱-۱
۹۲	..... ۱-۲. موارد تقدیم خبر بر مبتدا	۱-۲
	..... ۲. نواسخ (افعال ناقصه، افعال مقاربه، حروف مشبیه بالفعل، لای نفی جنس، ما و لای شبیه به لیس)	۲
۹۳	.....	۳
۹۵	..... جمله فعلیه	۳
۹۵	..... ۳-۱. ارکان جمله فعلیه	۳-۱
۹۵	..... ۳-۱-۱. فاعل	۳-۱-۱
۹۶	..... ۳-۱-۲. نائب فاعل	۳-۱-۲
۹۶	..... ۳-۲. متممها	۳-۲
۹۶	..... ۳-۲-۱. مفعول به	۳-۲-۱
۹۷	..... ۳-۲-۲. مفعول مطلق	۳-۲-۲
۹۸	..... ۳-۲-۳. مفعول معه	۳-۲-۳
۹۸	..... ۳-۲-۴. مفعول له (لاجله)	۳-۲-۴
۹۹	..... ۳-۲-۵. مفعول فیه	۳-۲-۵
۹۹	..... ۳-۲-۶. حال	۳-۲-۶
۱۰۰	..... ۳-۲-۷. تمییز	۳-۲-۷
۱۰۱	..... ۳-۲-۸. استثناء	۳-۲-۸
۱۰۲	..... ۳-۲-۹. منادی	۳-۲-۹
۱۰۳	..... ۳-۲-۱۰. اشتغال	۳-۲-۱۰

- ۱۰۵..... ۱۱-۲-۳. تعجب.....
- ۱۰۵..... ۳-۳. توابع.....
- ۱۰۵..... ۱-۳-۳. نعت.....
- ۱۰۸..... ۲-۳-۳. تأکید.....
- ۱۰۸..... ۳-۳-۳. بدل.....
- ۱۰۹..... ۴-۳-۳. عطف.....

فصل ششم: فنون ترجمه ۱۱۲

- ۱۱۲..... الف. انواع ترجمه .....
- ۱۱۲..... ۱- ترجمه کلمه به کلمه یا تحت اللفظی.....
- ۱۱۳..... ۲- ترجمه جمله به جمله.....
- ۱۱۳..... ۳- ترجمه آزاد یا مفهومی.....
- ۱۱۳..... ب. فنون ترجمه.....
- ۱۱۴..... ۱. فن اول.....
- ۱۱۴..... ۲. فن دوم.....
- ۱۱۴..... ۳. فن سوم.....
- ۱۱۴..... ۴. فن چهارم.....
- ۱۱۷..... ۵. فن پنجم : ترجمه صفت و مضاف الیه.....
- ۱۱۸..... ۶. فن ششم: ترجمه اسامی موصول، اشاره.....

فصل هفتم: تجزیه و ترکیب کاربردی..... ۱۲۰

- ۱۲۰..... ۱-۷. سوره فاتحه.....
- ۱۲۷..... ۲-۷. سوره توحید.....

منابع [به ترتیب اولویت استناد] ۱۳۱

پیشگفتار

قال الله تبارک و تعالی: **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ** (یوسف آیه ۲)
خداوند متعال می‌فرماید: همانا ما آن را قرآنی عربی نازل کردیم، باشد که ببیندیشد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم
أَحَبُّ الْعَرَبِ لِلثَلَاثِ: لِأَنَّي عَرَبِيٌّ وَ الْقُرْآنَ عَرَبِيٌّ وَ كَلَامَ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ.

زبان عربی را به خاطر سه چیز دوست دارم: ۱- خودم عرب هستم ۲- قرآن عربی است
۳- زبان اهل بهشت عربی است.

بعد از سپاس فراوان بر خداوند متعال که توفیق به پایان رساندن این کتاب را به بنده عنایت فرمود با توجه به این که یادگیری زبان عربی به عنوان یک دانش آلی (در مقابل استقلالی) دغدغه جویندگان علم می‌باشد و تحریر کتاب‌هایی معمولاً به زبان عربی و اکثراً مبسوط موجب تشویش خاطر برخی از عزیزان شده است؛ در کتاب پیش رو (مختصر زبان عربی) تلاش کردیم مطالب را به صورت خلاصه و با بیان روشن در غالب نمودار و جدول با مثال‌های قابل درک جمع‌آوری کنیم تا ضمن اینکه قابل فهم برای خوانندگان باشد، نقشه راهی برای کسانی که علاقه مند به مباحث تفصیلی هستند ترسیم نماییم. در این مجموعه با طرحی ابتکاری (بدون تفکیک بین بخش صرف و نحو، به شیوه‌ی کاملاً کاربردی) مطالب بیان شده است تا نیاز دانشجویان گرامی به تعدد منبع را پاسخ گفته و فرآیند یادگیری را سریع و لذت بخش نماییم.
در اینجا لازم می‌دانم:

- از خانواده دلسوز و مهربانم که تاکنون پشتوانه و تکیه‌گاه من بوده‌اند صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم.
  - از همکاری و همیاری سرکار ارجمند خانم زهرا رحیمی، دانشجوی کارشناسی فقه و حقوق اسلامی تقدیر و تشکر نمایم.
  - از جناب آقای فرزاد دانشور مدیریت محترم موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش و همکاران ایشان در آن مجموعه که زمینه چاپ این مجموعه را فراهم نموده‌اند قدردانی نمایم.
- در پایان از تمامی مخاطبان عزیز درخواست می‌نمایم که اینجانب را از پیشنهادات و انتقاداتشان که به ارتقاء کیفی این مجموعه می‌انجامد محروم نفرمایند.

رضا رحیمی دهنسوری

ایمیل: RezaRahimi127@yahoo.com

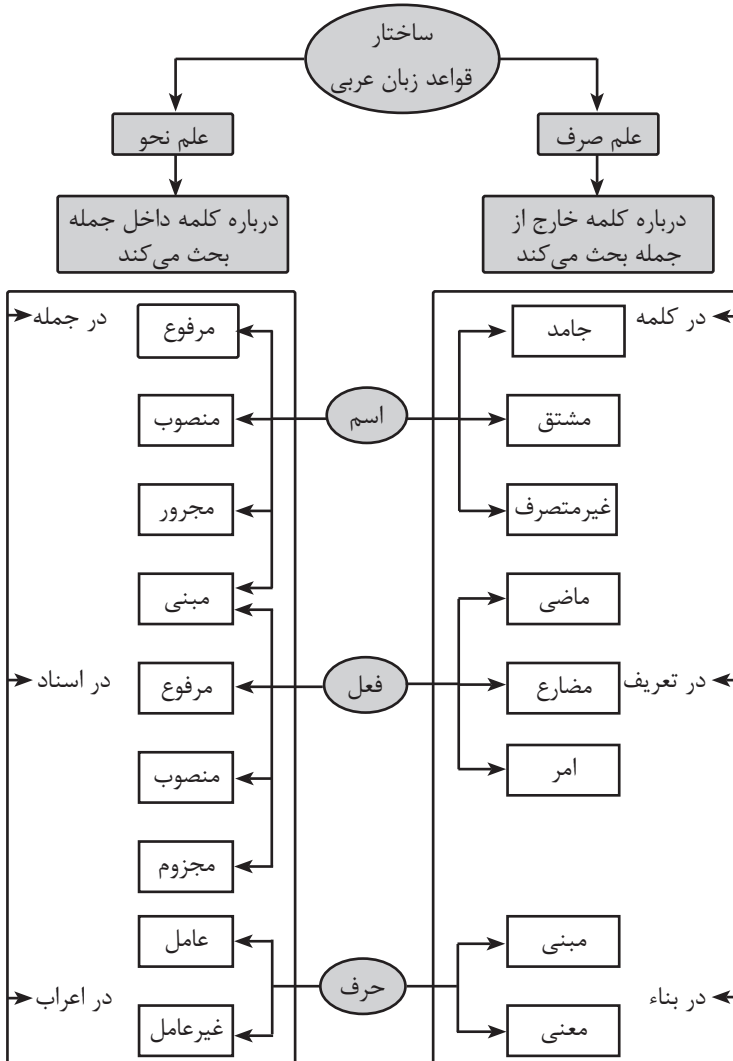
فصل

۱

کلیات

فصل اول: کلیات

۱. نمودار کلی دسته بندی صرف و نحو در زبان عربی^۱

۲. تعریف کلمه و اقسام آن

کلمه: لفظی است که دارای معنا و مفهوم باشد مانند: الْبَيْتُ، صَرَبَ

کلمه بر سه قسم، تقسیم می‌شود

۱- اسم	}
۲- فعل	
۳- حرف	

اسم: کلمه‌ای که برای نامیدن افراد و اشیاء اعم از جاندار و غیرجاندار به کار می‌رود. مانند: مُشْتَرِيٌّ، بَايِعٌ، عَلِيٌّ، كَعْبَةٌ.

فعل: کلمه‌ای که بر انجام کاری یا وقوع حالتی در زمان خاصی دلالت دارد. مانند: زَيْدٌ صَرَبَ: زید زد. صَرَبَ فعل است.

حرف: کلمه‌ای است که به معنای مستقلی دلالت ندارد و به وسیله‌ی آن میان کلمات ارتباط ایجاد می‌شود. مانند: فِی در جمله: الرَّجُلُ فِی الدَّارِ: مرد در خانه است.

۳. انواع حرکات

حرکات عبارت است از: ضمه، فتحه، کسره

ضمه یا پیش (◀ ◌ُ) روی حرف نوشته می‌شود و علامت رفع یا بناء است:
جاءَ احمدُ

فتحه یا زیر (◀ ◌ِ) روی حرف نوشته می‌شود و علامت نصب یا بناء است:
فَعَلَ

کسره یا زیر (◀ ◌ِ) زیر حرف نوشته می‌شود و علامت جر یا بناء است:
مَرَرْتُ بِالْوَلَدِ

سکون یا جزم (◀ ◌ْ) حرفی که حرکت نداشته باشد ساکن است و علامت سکون روی حرف نوشته می‌شود و نشانه بناء یا جزم است: فَعَلْتُ - لَمْ تَفْعَلْ

نکته: تنوین، نون ساکنی است که در آخر برخی از اسم‌های عربی به تلفظ در می‌آید ولی نوشته نمی‌شود.

◀ ◌ْ نشانه رفع کلمه است، روی حرف نوشته می‌شود: کتابُ

◀ ◌ِ نشانه جر است و زیر حرف نوشته می‌شود: کتابِ

◀ ◌ْ نشانه نصب است، روی حرف نوشته می‌شود: کتاباً

۴. انواع اعراب

<p>اعراب اصلی (ـَ، ـِ، ـِ، ـِ، ـِ، ـِ، ـِ، ـِ)</p>	<p>اعراب ظاهری [در ظاهر کلمه نمایان است]</p>
<p>۱- جمع مؤنث سالم مانند: رأیتُ المسلمات</p>	
<p>۲- مثنیٰ (رفع = مسلمان نصب و جر = مسلمین یا نون ماقبل مفتوح)</p>	
<p>۳- جمع مذکر سالم (رفع = مسلمون نصب و جر = مُسلمین)</p>	
<p>۴- فعل مضارع ۱- رفع: یذهبان ۲- نصب و جزم: لَمْ یذهبَا ۳- جزم فعل ناقص: لَمْ یشفِ</p>	
<p>اعراب فرعی ۵- غیرمنصرف (فتحه به جای کسره قرار می‌گیرد) رأیتُ أَحْمَدَ - مَرَرْتُ بِأَحْمَدَ</p>	<p>انواع اعراب</p>
<p>۶- اسماء سته رفع: در حالت رفعی «واو» نایب از ضمه می‌گردد. مانند: فعل جاءَ اخوکَ فاعل نصب: در حالت نصبی «الف» نایب از فتحه می‌گردد مانند: فعل و فاعل رأیتُ اخاکَ مفعول جر: در حالت جری «یاء» نایب از کسره می‌گردد. مانند: فعل و فاعل صَرَرتُ بِأَیِّکَ جار. مجرور</p>	

- ۱- اسماء اشاره
 ۲- موصولات
 ۳- اسماء استفهام
 ۴- اسماء شرط
 ۵- کلیه ضمیرها

جمله و شبه جمله

مانند: البیتة على المدعی
 مبتدا شبه جمله (جار و مجرور)
 خبر و محلاً مرفوع

اعراب تقدیری

[ظاهر کلمه

تغییری نمی‌کند

و حرکات مقدر

می‌باشند]

ادامه

انواع

اعراب

۱- اسم منقوض: دو حرکت (ـِ، ـَ) در تقدیر دارد.
 مانند: داعی، رامی، قاضی

۲- اسم مقصور: در هر سه حالت (ـِ، ـَ، ـُ) حرکت،
 در تقدیر است. مانند: معنی، موسی، عیسی

۳- اسم متصل به «ی» متکلم: در هر سه حالت
 حرکت، در تقدیر است. مانند: و لَهَجَّ به لسانی
 (لسان + ی)

۵. انواع جمله

تعریف جمله: عبارت است از کلام مرکب و مفید.

- جمله
- ۱- فعلیه: جمله‌ای است که در آغاز آن فعل باشد.
مانند: ضرب عمرُ زیداً اشتری زیدُ تفاحاً
  - ۲- اسمیه: جمله‌ای که آغاز آن اسم باشد.
مانند: هو ناجعُ، البیعُ لازمٌ
  - ۳- شبه جمله: ظرف و جار و مجرور را شبه جمله گویند.
مانند: فی البیت، فوقَ الكتاب

نکته: ارکان جمله فعلیه، فعل و فاعل و ارکان جمله اسمیه مبتدا و خبر است.

۶. تجزیه و ترکیب اسم، فعل، جمله

۱. **اسم:** در تجزیه و ترکیب، اسم باید به بررسی اسم از جهات: اسم فاعل، مفعول، معرفه یا نکره، اشاره یا موصول، منصرف یا غیرمنصرف، متصرف و یا غیرمتصرف بودن پرداخته شود.

۲. **فعل:** در تجزیه و ترکیب، فعل باید به بررسی صیغه (ماضی، مضارع، امر)، نوع (معلوم، مجهول)، اعراب (مرفوع، منصوب یا مجزوم) و بناء (بر ضم یا فتح یا کسره یا سکون) پرداخته شود.

۳. **جمله:** در تجزیه و ترکیب، جمله باید به نوع جمله (اسمی، فعلیه، شبه جمله) و اعراب آن (اعراب محلی دارد یا خیر، دلیل رفع یا نصب و یا جر آن چیست؟) پرداخته شود.^۱

نکته: توجه به معنای جملات و کلمات بسیار حائز اهمیت است.

۷. حروف اصلی و زائد

از حروف کلمه حرفی را که در تمام کلمات همجنس آورده شود «حروف اصلی» و آن را که در بعضی آورده شود نه در تمام، «حروف زائد» می‌نامند: مثلاً در کلمات عَلِم، عَالِم، معلوم، عَلِیم، اعْلَم و... حروف «ع ل م» اصلی و بقیه زائدند.

۸. ابنیة کلمه

کلمه در زبان عربی دارای شش بناء است زیرا یا سه حرف اصلی دارد که به آن «ثلاثی» می‌گویند و یا چهار حرف اصلی که به آن «رباعی» گفته می‌شود و یا دارای پنج حرف اصلی است که آن را «خماسی» نامیده‌اند هر کدام از این سه قسم یا بدون حرف زائد است که به آن «مجرد» می‌گویند و یا دارای حرف زائد است که «مزید» نامیده می‌شود. به مثال‌های زیر توجه نمایید:

مجرد اسم ← جَعْفَر فعل ← دَخَرَج	رباعی	مجرد اسم ← رَجُل فعل ← عَلِمَ	ثلاثی
مزید اسم ← جَعَاغِر فعل ← تَدَخَرَج		مزید اسم ← رِجَال فعل ← أَعْلَمَ	

خماسی
 مجرد: سَفَرَجَلْ
 مزید: خَنَدَرِيسْ

نکته: خماسی بودن مختص به اسم است و فعل یا ثلاثی است یا ربعی.

۹. شیوه تشخیص وزن کلمه

برای اینکه بتوانیم حروف اصلی را از حروف زائد آن تشخیص دهیم قواعدی دارد که به ترتیب ذیل می‌باشد.

۱- در یک کلمه سه حرف (ف-ع-ل) را به ترتیب به جای حرف اصلی قرار می‌دهیم مثلاً می‌گوییم: کَتَبَ بر وزن فَعَلَ و عَلِمَ بر وزن فَعِلَ است و همچنین نُصِرَ بر وزن فُعِلَ می‌باشد.

۲- در مقابل حروف اصلی به ترتیب (ف-ع-ل) قرار می‌دهیم و اگر کلمه‌ای بیشتر از سه حرف اصلی داشته باشد لام وزن (فعل) تکرار می‌شود. بنابراین وزن ثلاثی دارای یک لام ← فعل و وزن رباعی دارای دو لام ← فعل مثلاً دَرَّهَمَ ← فَعْلَلُ می‌باشد و وزن خماسی دارای سه لام خواهد مثلاً سَفَرَجَلْ ← فَعْلَلُ می‌باشد.

۳- اگر در کلمه‌ای حرف زائد وجود داشت و حرف زائد تکرار حرف اصلی بود مثلاً سَلَّمَ و جلبب در وزن این گونه کلمات نیز حرفی که مقابل حرف تکرار قرار می‌گیرد را تکرار می‌کنیم. مانند: سَلَّمَ ← فَعَلَ و جَلَّبَ ← فَعْلَلُ و اگر حرف زائد در کلمه تکرار حرف اصلی نبود خود زائد را در وزن می‌آوریم مانند عَالِمَ ← فاعِل، مَعْلُومَ ← مَفْعُول

۴- بعد از طی مراحل بالا باید حرکات حروف وزن به مانند حرکات همان حرفی که در مقابلش کلمه قرار گرفته خواهد بود.

بنابراین عَلِمَ بر وزن فَعِلَ و عَلِيمَ بر وزن فَعِيلَ و عَلُومَ بر وزن فُعُولَ می‌باشد.
نکته: فایده دانستن وزن کلمات تشخیص حروف است که بوسیله آن می‌توان نوع و بناء کلمه را تشخیص داد.

باید توجه داشت که در کلمه، حرفی را که برابر «ف» است فاء الفعل، حرفی را که مقابل «ع» است عین الفعل و حرفی را که مقابل «ل» است لام الفعل می‌نامند.

فَعَلَ ← دَهَبَ

فَاءُ الْفِعْلِ   عَيْنُ الْفِعْلِ   لَامُ الْفِعْلِ

فصل

٢

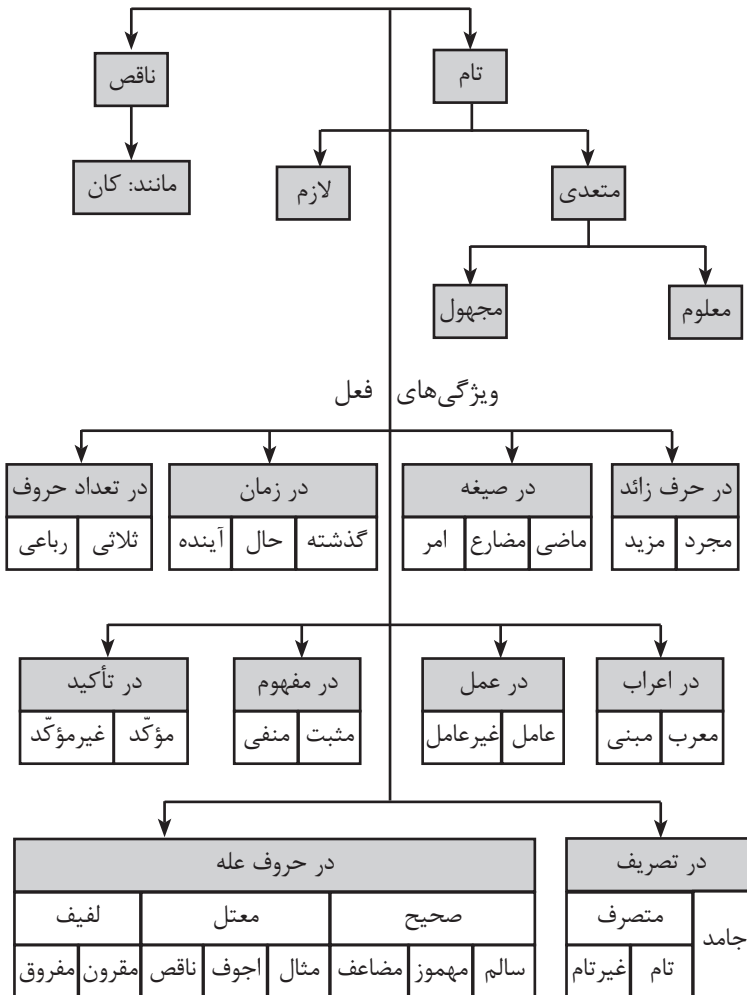

فعل

فصل دوم: فعل

۱. کلیات

فعل عبارت است از «کلمه‌ای که بر معنای مستقلی در یکی از زمان‌های گذشته، حال و آینده دلالت کند.»^۱

۲. تصریف فعل ماضی

طریقه ساخت: ماضی معلوم ثلاثی مجرد از مصدر گرفته می‌شود برای گرفتن آن از مصدر، باید حرف زائد مصدر را - اگر دارای حرف زائیدیست - انداخت فاء الفعل (اولین حرف اصلی) و لام الفعل (سوم حرف اصلی) را مفتوح و عین الفعل (دومین حرف اصلی) را متحرک نمود.

فعل ماضی (گذشته): فعلی است که بر انجام کاری و یا وقوع حالتی در زمان گذشته دلالت دارد. مانند: **ذَهَبَ**: رفت

صرف فعل ماضی از **ذَهَبَ**.

غائب	مفرد	مثنی	جمع
مذکر	ذَهَبَ	ذَهَبَا	ذَهَبُوا
مؤنث	ذَهَبَتْ	ذَهَبَتَا	ذَهَبْنَ

مخاطب	مفرد	مثنی	جمع
مذکر	ذَهَبْتَ	ذَهَبْتُمَا	ذَهَبْتُمْ
مؤنث	ذَهَبْتِ	ذَهَبْتُمَا	ذَهَبْتُنَّ

متکلم	وحده	ذَهَبْتُ
	مع الغیر	ذَهَبْنَا

۳. تصریف فعل مضارع

طریقہ ساخت: مضارع معلوم ثلاثی مجرد از ماضی آن گرفته می‌شود و با افزودن حروف مضارعه (ا، ن، ی، ت) به اول مضارع و ساکن کردن فاء الفعل (اولین حرف اصلی) و مضموم کردن لام الفعل آن (سومین حرف اصلی) فعل مضارع: فعلی است که بر انجام کاری و یا وقوع حالتی در زمان حال و آینده دلالت دارد. مانند: یَذْهَبُ: می‌رود

صرف فعل مضارع از ذَهَبَ.

غائب	مفرد	مثنی	جمع
مذکر	یَذْهَبُ	یَذْهَبَانِ	یَذْهَبُونَ
مونث	تَذْهَبُ	تَذْهَبَانِ	یَذْهَبْنَ

مخاطب	مفرد	مثنی	جمع
مذکر	تَذْهَبُ	تَذْهَبَانِ	تَذْهَبُونَ
مونث	تَذْهَبِينَ	تَذْهَبَانِ	تَذْهَبْنَ

متکلم	وحده	أَذْهَبُ
	مع الغير	نَذْهَبُ

۴. تصریف فعل امر

طریقه ساخت: فعل امر از مضارع گرفته می‌شود:

اول: ۶ صیغه غایب و ۲ صیغه متکلم با در آوردن لام امر بر سر فعل مضارع ساخته می‌شود.

دوم: ۶ صیغه مخاطب (حاضر) ابتدا از اول هر کدام از این ۶ صیغه حرف مضارع را می‌اندازیم و سپس اگر مابعد حرف مضارع متحرک بود به همان نحو صرف می‌شود یعنی احتیاج به زیاد کردن چیزی نیست و اگر مابعد حرف مضارع ساکن بود همزه متحرکی در اول آن می‌آوریم.

حرکت همزه اول امر بستگی به حرکت عین الفعل (دومین حرف اصلی) دارد:

الف- اگر حرکت عین الفعل فتحه یا کسره باشد همزه امر مکسور «کسره دار» خواهد بود مانند: تَذْهَبُ ← إِذْهَبْ تَجْلِسُ ← اجْلِسْ

ب- اگر حرکت عین الفعل ضمه «ُ» باشد همزه امر نیز مضموم خواهد بود مانند: تَكْتُبُ ← اُكْتُبْ

و در آخر از تمامی صیغه‌ها علامت رفع را از آخر صیغه حذف می‌کنیم مانند: يَضْرِبُ ← لِيَضْرِبْ

ماضی مجهول	حروف اصلی ثلاثی مجرد (مصدر) ← ماضی
مضارع مجهول ← امر مجهول	
مضارع معلوم	مضارع معلوم ← امر معلوم
امر معلوم	